

подарств з оптимальним співвідношенням рослинницьких та тваринницьких галузей сприятиме підвищенню ефективності виробництва. В даному відношенні, важливого значення набуває удосконалення галузевої структури сільськогосподарських підприємств шляхом розвитку та підвищення економічної ефективності виробництва продукції тваринництва, буряківництва та продукції промислової переробки. Зниження рівня сезонності затрат праці забезпечує не лише рівномірне, але й більш повне використання трудового потен-

ціалу, сприяє підвищенню річної продуктивності праці, збільшенню обсягів виробництва валової продукції в сільськогосподарських підприємствах та зростанню матеріального добробуту працівників. Пріоритетне право на існування повинна мати така організаційно – правова форма господарювання, яка забезпечуватиме високий рівень продуктивності праці та розширене відтворення земельних і матеріально-технічних ресурсів.

Список використаної літератури:

1. Статівка Н.В. Основні тенденції змін галузевої структури та рівня спеціалізації сільськогосподарських підприємств Харківської області / Н.В. Статівка // Вісник ХНАУ. – 2008. – №3. – С.192-202.
2. Амбросов В. Я. Регіональні особливості аграрної реформи // Економіка України, 1995, №4. – С. 59 – 66.
3. Амбросов В., Маренич Т. Механізм ефективного функціонування агроформувань // Економіка України, 2006, №6. – С. 60 – 66.
4. Гайдуцький П. І. Економічні реалії та індустріальні міражі // Урядовий кур'єр, 1999. – 28.12.
5. Гнатюк С. Спеціалізація – шлях відродження галузі / С. Гнатюк // Урядовий кур'єр. – 2005. – 25 лют.
6. Семчик В. И. Кооперация – путь возрождения села // Голос України, 2003. – 15.04.
7. Шкільов О. В. Ефективність використання орендованих земель і збереження їх родючості // Економіка АПК, 2010, №6. – С. 7 – 11.

Основной задачей исследования является разработка базовых подходов по обоснованию отраслевой структуры хозяйств различных направлений специализации при ограниченном количестве товарных отраслей на основе учета результатов предварительно проведенного анализа.

The main objective of the study is to develop the basic approaches to the study of the sectoral structure of farms of different areas of specialization in a limited number of commodity sectors taking into account of the results of preliminary analysis.

Дата надходження до редакції: 10.05.2013
Рецензент: д.с.-г.н., професор Пузік В.К.

УДК 631.16:658.152

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРА СУМЩИНИ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ

І. М. Мазій, ст. викл., Сумський національний аграрний університет

В статті досліджено сучасний стан забезпеченості аграрних підприємств Сумської області основними засобами. Розглянуто основні показники забезпеченості, а саме фондоозброєність та фондозабезпеченість, приділено увагу питанню оновлення основних засобів.

Постановка проблеми. Основні засоби для сільського господарства є одним зі складових елементів виробничого потенціалу народного господарства. Від рівня забезпеченості ними, їх якісного стану, ефективності використання, на пряму залежать результати процесу аграрного виробництва, а саме обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, рівень її конкурентоспроможності, зростання продуктивності праці, рівень дохідності та рентабельності аграрних підприємств тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальне питання забезпеченості аграрного сектора основними засобами завжди є в полі зору багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-

економістів. Такі українські вчені, як В.Г. Андрійчук, Л.О. Мармуль, Г.М. Підлісецький, П.Т. Саблук присвятили багато наукових праць даному питанню.

Як свідчить теоретичне дослідження наукових праць, деякі моменти стосовно теоретичного та методологічного підходу забезпеченості аграрних підприємств основними виробничими засобами є недостатньо вивченими. Вчені не мають спільної думки в таких питаннях, як оцінка рівня забезпеченості аграрного виробництва основними засобами з урахуванням показників фондозабезпеченості та фондоозброєності праці.

Постановка завдання. Основною метою даної наукової праці є дослідити сучасний стан

забезпеченості аграрних підприємств Сумської області основними засобами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними умовами ведення ефективного процесу аграрного виробництва є: раціональне використання виробничого потенціалу; зміцнення матеріально-технічної бази; а також забезпеченість аграрних підприємств основними виробничими засобами. На нашу думку, аспект забезпеченості аграрного виробництва основними виробничими засобами є першочерговим для дослідження. При оцінці рівня забезпеченості аграрних підприємств основними засобами традиційно користуються показниками фондозабезпеченості та фондоозброєності. Фондозабезпеченість дозволяє нам оцінити вартість основних фондів, яка припадає на гектар сільськогосподарських угідь, а фондоозброєність показує наскільки виробничий персонал забезпечений основними виробничими засобами для виготовлення продукції.

В умовах ринкових відносин особливої актуальності набуває питання підвищення економічної ефективності використання основних виробничих засобів. Аграрним підприємствам важливо знати, якою ціною виробляється валовий продукт, скільки авансованих засобів, у тому числі

основних, брало участь у його створенні. Відповідь можна дістати, визначивши та проаналізувавши певні економічні показники.

Загальна площа масиву землекористування Сумської області становить 2383.2 тис га і є сталою за період з 2000 по 2011 роки. Рівень освоєності має середнє значення 71.5 %, тобто сільськогосподарських угідь маємо 1700.5 тис га станом на кінець 2009 року. У порівнянні з 2000 роком їх площа несуттєво зменшилась на 9 тис га. Площа ріллі має тенденцію до зменшення, хоча зменшилась лише на 2 % у 2009 році при співставленні з 2000 роком. Рівень розораності по області в середньому за аналізований період складав 72.6 %. Це вказує на те, що земельні ресурси аграрних підприємств Сумщини використовуються раціонально, з достатньою інтенсивністю [1].

Фондозабезпеченість та фондоозброєність, як відносні показники, дозволяють нам оцінити рівень забезпеченості аграрних підприємств основними виробничими засобами у розрахунку на 100 га площі сільськогосподарських угідь, а також визначити, як забезпечені основними засобами працівники.

Таблиця 1

Динаміка показників фондозабезпеченості та фондоозброєності аграрних підприємств Сумщини*

Показники	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Фондозабезпеченість аграрних підприємств, тис грн./га	2.39	2.23	2.13	2.30	1.91	1.73	1.78	1.82
Фондоозброєність праці, тис грн./чол.	32.9	43.0	45.7	61.4	56.6	67.6	74.4	75.2

* Розраховано на основі статистичної інформації Головного управління управління статистики в Сумській області

Показник фондозабезпеченості аграрних підприємств ми вважаємо найважливішим при оцінці рівня оснащеності основними виробничими засобами. В аграрних підприємствах Сумщини ми спостерігаємо негативну тенденцію до зниження за період з 2000 по 2009 роки. Причому, саме у 2009 році показник фондозабезпеченості мав найнижче значення за весь період дослідження 1,73 тисяч гривень в розрахунку на 1 гектар сільськогосподарських угідь. Найвище значення 2,39 тисяч гривень в розрахунку на 1 гектар сільськогосподарських угідь було зафіксовано у 2001 році. Починаючи з 2010 року фондозабезпеченість аграрних підприємств Сумської області має тенденцію до зростання. Так, у 2011 році фондозабезпеченість зменшилась на 0,57 тисяч гривень у розрахунку на 1 гектар сільськогосподарських угідь, або ж на 24 %. На рівень зазначеного показника визначальний вплив мають два початкові фактори – середньорічна вартість основних виробничих засобів та загальна площа земель сільськогосподарського призначення. Враховуючи наявну динаміку ми бачимо, що зниження фондозабезпеченості сталося через зниження середньорічної вартості основних виробничих засобів на протязі всього досліджуваного періоду, а також незначне зниження площі сільськогосподарських угідь до 2008 року.

Стосовно показника фондоозброєності праці, то його значення в цілому за досліджуваний період мало тенденцію до зростання. Це сталося внаслідок зниження чисельності персоналу, зайнятого в сільськогосподарському виробництві, більшими темпами, ніж знижувалась середньорічна вартість основних виробничих засобів аграрних підприємств Сумщини. Так, у 2011 році фондоозброєність в аграрних підприємствах Сумщини зростає у порівнянні з 2001 роком на 42,3 тисячі гривень у розрахунку на 1 працівника або ж більше, ніж в двічі.

Безпосередній вплив на забезпеченість та на якісний стан основних засобів сільськогосподарських підприємств має явище зношення. Основні засоби в процесі експлуатації зазнають зносу, який проявляється в фізичному і моральному вигляді. Ми маємо змогу оцінити якісний стан наявних основних засобів за допомогою показника зносу. Збільшення коефіцієнту зносу характеризує погіршення якісного стану матеріально-технічної бази підприємства. Але цей коефіцієнт не відображає фактичного зносу основних засобів, бо не на всі основні засоби нараховується амортизація, але загальна оцінка зносу основних засобів в динаміці змінюються. Про стан основних виробничих засобів можна судити з двох показників: коефіцієнта зношення (відношення суми

зношення до первісної вартості основних засобів) і коефіцієнта придатності (частка від ділення первісної вартості засобів за мінусом усєї суми зношення на їх первісну вартість). Чим вищий коефіцієнт придатності і менший коефіцієнт зношення, тим кращі умови має підприємство для більш

раціонального використання основних засобів.

Динаміка значень показників ступеня зносу і придатності основних виробничих засобів свідчить про часткове старіння основних виробничих засобів аграрних підприємств Сумської області. Так, в цілому, динаміка є не чітко визначеною.

Таблиця 2

Аналіз зносу основних засобів аграрних підприємств Сумщини*

Показники	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011 від 2001, +/-
Ступінь зносу, %	44.8	44.7	43.1	27.8	42.3	42.8	42.8	40.1	-4.7
Ступінь придатності, %	51.2	55.3	56.9	72.2	57.7	57.2	57.3	59.9	+8.7

* Розраховано на основі статистичної інформації Головного управління статистики в Сумській області

У 2007 році значення показника зносу було найнижчим за досліджуваний період, 27.8 %. Але потім знову відбулося різке збільшення його значення, досягли в 2010 році 42.8 %. На рівень показника зносу впливає два основні чинники – сума накопиченого зносу та первісна вартість основних виробничих засобів. Під час проведення дослідження нами було виявлено, що первісна вартість основних виробничих засобів аграрних підприємств Сумщини знижується, при цьому відбувається зростає їх сума зносу. Все це в сукупності спричиняє негативний вплив на рівень коефіцієнта зносу основних засобів аграрних підприємств Сумщини. Слід відмітити, що у 2011 році ступінь зносу зменшився, досягли позначки майже 40 % - найнижче значення за останні 4 роки. В цілому, на протязі десяти останніх років ступінь зносу знизився майже на 5 пп, а показник придатності основних виробничих засобів аграрних підприємств Сумщини зріс майже на 9 пп.

Основні виробничі засоби аграрних підприємств Сумщини приймають не однакову участь у виробничих процесах, тому і зношуються вони не рівномірно. Якщо розглянути динаміку значень коефіцієнтів зносу по основним групам основних виробничих засобів аграрних підприємств Сумської області – машини і обладнання, транспортні засоби, будинки, споруда і передавальні пристрої та інструменти та інвентар, то спостерігаємо відсутність чітко вираженої тенденції. Більш менш нормальна ситуація зі значення ми показника зносу спостерігається в останні чотири роки досліджуваного періоду (2008-2011 рр). Найменше значення показник зносу було зафіксовано у 2008 році по машинам та обладнанню (31.7 %), а найвище 59.1% по транспортним засобам у 2004 році.

Покращення ситуації, що склалася з якісним складом основних виробничих засобів аграрних підприємств Сумщини можна досягти, забезпечивши оновлення наявних застарілих засобів за рахунок введення в дію нових, більш продуктивних та ефективних аналогів. Тобто, ми можемо сказати, що певним чином на динаміку ступеня зносу основних засобів має динаміка введення в дію нових основних засобів, тобто процес оновлення основного капіталу аграрних підприємств.

Позитивним моментом є чітко виражена тен-

денція до зростання вартості введених в дію основних засобів у фактичних цінах у сільськогосподарських підприємствах Сумської області. В 2008 році аграрними підприємства Сумської області було введено у виробничий процес основних виробничих засобів на суму 192 млн грн, що в сім разів більше аналогічного показника за 2000 рік. На частку нових основних засобів аграрних підприємств припадає лише 10% від загальної кількості оновлених основних засобів у народному господарстві Сумщини за 2010 рік.

Ефективність використання основних виробничих засобів та їх вплив на кінцеві результати виробництва значно залежать від характеру руху цих засобів як авансованої вартості в умовах конкретного підприємства, а також від їх фізичного стану. Кількісно характер руху основних виробничих засобів визначається за допомогою низки показників. Найважливішим серед них є коефіцієнт (швидкість) обороту, що визначається як відношення річної суми амортизаційної основних виробничих засобів до їх середньорічної вартості або період обороту як зворотне співвідношення цих величин. У сільськогосподарських підприємствах України ці показники за останні роки становили відповідно 0,05 і 21 рік [2].

Швидкість обороту основних виробничих засобів з розвитком науково-технічного прогресу і впровадженням його результатів у виробництво має тенденцію до підвищення. Незважаючи на те, що можливість для прояву цієї тенденції в сільському господарстві (порівняно з іншими галузями народного господарства) звужені, все ж чимало аграрних підприємств досягають високої швидкості руху авансованих ресурсів, що позитивно позначається на результатах їх господарювання. Адже, маса продукту, виробленого за певний період, дорівнює його розміру, одержаному протягом одного обороту, помноженому на число таких оборотів.

Аграрним підприємствам важливо своєчасно скористатися досягненнями науково-технічного прогресу у фондоутворюючих галузях першої сфери АПК, результатом якого є створення нової техніки з більш коротким строком експлуатації як важливої умови врахування темпів її морального зношення. Швидкість обороту основних засобів, таким чином, з переходом до нових конструкцій у

фондоутворюючих галузях із кожним черговим циклом технічного переозброєння має тенденцію до зростання. Скорочення тривалості вказаних циклів веде до збільшення швидкості обороту основних засобів, а отже, до швидшого перетворення цих авансованих ресурсів у спожиті, тобто втілення їх в заново створений продукт.

Коефіцієнт оновлення основних засобів характеризує інтенсивність введення в дію нових основних засобів. Він показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітної періоду.

Таблиця 3

Аналіз показників руху основних засобів аграрних підприємств Сумщини*

Показники	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011 від 2001, +/-
Коефіцієнт оновлення	0.05	0.08	0.11	0.10	0.18	0.11	0.15	0.16	+0.11
Коефіцієнт вибуття	0.09	0.07	0.098	0.05	0.05	0.07	0.04	0.05	-0.04
Коефіцієнт заміни	0.54	1.12	1.11	3.28	3.98	1.71	3.63	3.71	+3.17
Коефіцієнт сукупного відтворення	0.05	0.08	0.11	0.17	0.20	0.12	0.17	0.18	+0.13
Коефіцієнт динаміки	0.93	0.99	1.03	1.68	1.12	1.05	1.16	1.17	+0.24
Швидкість оновлення	20.0	12.5	9.09	10.0	5.56	9.09	6.67	6.45	-13.55

* Розраховано на основі статистичної інформації Головного управління статистики в Сумській області

Очевидним є той факт, що частка введених основних засобів у їх сукупній вартості є не значною. В середньому за аналітичний період значення коефіцієнта оновлення склало 0.09, тобто оновлення основних засобів на Сумських аграрних підприємствах відбувається не достатньо інтенсивно. Стосовно коефіцієнта вибуття, то він показує інтенсивність вибуття основних засобів, тобто ступінь вибуття тих основних засобів, які або морально застаріли, або зношені й непридатні для подальшого використання. Позитивно в діяльності аграрних підприємств є така ситуація, коли вартість введених у дію основних засобів перевищує вартість вибулих основних засобів. Така ситуація спостерігалась починаючи з 2004 і включно по 2010 рік, а до 2003 року сума введених основних виробничих фондів дещо перевищувала суму введених. Ті роки характеризувалися складним станом не лише сільського господарства, а й в цілому, ситуацією в народному господарстві.

Коефіцієнт динаміки показує приріст основних виробничих засобів за рік. Його значення перевищує одиницю в 2004 і у період з 2006 по 2010 роки включно. Тобто в ці роки відбувається збільшення вартості основних фондів на кінець року при співставленні з його початком. Між зазначеними вище показниками існує тісний взаємозв'язок. Очевидно, що коефіцієнт динаміки > 1 за умови, коли коефіцієнт оновлення $>$ коефіцієнта вибуття, і навпаки. Якщо сума вибулих фондів дорівнюватиме сумі заново введених, то коефіцієнт динаміки буде рівним одиниці, а якщо ж сума введених буде перевищувати суму введених основних засобів, то значення показника динаміки буде менше одиниці.

Коефіцієнт заміни дозволяє оцінити як замінюються відпрацьовані основні виробничі засоби. Починаючи з 2004 року ще раз підтверджується той факт, що сума введених засобів перевищує суму введених. Причому, заслуговує на увагу 2007, 2008 та 2010 роки, коли введено було в чотири рази більше ніж виведено.

Коефіцієнт сукупного відтворення розраховується як відношення вартості основних засобів, що надійшли протягом року, до первісної вартості всіх основних засобів на початок року. Цей показник дає нам змогу судити про те, яка частка нововведених основних засобів використана на просте відтворення, а яка — на розширене. Він акумулює в собі значення коефіцієнта вибуття і приросту. Таким чином, при аналізі коефіцієнта сукупного відтворення потрібно брати до уваги, що в умовах розширеного відтворення, коли коефіцієнт динаміки > 0 , коефіцієнт вибуття характеризує рівень оновлення основних засобів, а коефіцієнт приросту — рівень їх розширеного відтворення. За умов звуженого відтворення основних засобів коефіцієнт сукупного відтворення акумулює в собі негативний вплив коефіцієнта приросту і відображає фактичний рівень оновлення основних засобів. Різниця між коефіцієнтом оновлення і коефіцієнтом сукупного відтворення відобразить відносну потребу в основних засобах, за якої буде досягнуто їх просте відтворення. Якщо на підприємствах забезпечується лише просте відтворення, то коефіцієнт сукупного відтворення буде дорівнювати коефіцієнту оновлення, і, таким чином, коефіцієнт сукупного відтворення відбиватиме лише рівень оновлення основних засобів. При проведених нами розрахунках ми стали свідками описаної ситуації, дані показники рівні між собою, маючи лише несуттєві відхилення по деяких роках. [3].

Висновки з даного дослідження і перспективи. Ситуація, що склалася в аспекті забезпеченості аграрних підприємств Сумської області основними виробничими засобами є не задовільною. Виявлені нами тенденції в цілому, є невтішними, але, все одно, перспективи покращення існують. Так, 2011 рік характеризується підвищенням значення показника фондозабезпеченості, а показник фондоозброєності має найвище значення за весь період дослідження. Хоча, причини таких змін не є об'єктивними.

Оскільки основні виробничі засоби являють

собою одну з основних і найважливіших частин ресурсного потенціалу аграрного підприємства, яка забезпечує його виробничу діяльність в усіх можливих її напрямках. В сучасних економічних реаліях залишається актуальним і потребує по-

дальшого ґрунтового дослідження питання забезпеченості, інтенсивності та ефективності використання основних засобів у сільськогосподарських підприємствах України в цілому, та Сумщини зокрема.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт Головного управління статистики в Сумській області <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua>
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Андрійчук В. Г., Боброва О. Г. Обґрунтування методики оцінки процесу відтворення основних фондів/ В.Г. Андрійчук, О.Г. Боброва // Агроінком. — 1999. — № 7. — С. 42.

В статье исследовано современное состояние обеспеченности сельскохозяйственных предприятий Сумской области основными фондами. Рассмотрены основные показатели обеспеченности, а именно фондовооруженность и фондообеспеченность, уделено внимание вопросу обновления основных фондов.

The current state of maintenance of agricultural enterprises Sumy region asset are considered in the article. The main indicators of maintenance, namely the capital-labor ratio, paid attention to the renovation of fixed assets.

Дата надходження до редакції: 07.05.2013
Рецензент: к.е.н., доцент Данько Ю.І.

УДК 631.15/16:636.5

СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЛУЗІ ПТАХІВНИЦТВА

Т. М. Васюта

Технологічний процес розглядається як частина виробничого процесу, що вміщує дії зі зміни стану предмета праці. Розкривається сутність управління в підприємствах галузі птахівництва на рівні операційного менеджменту при здійсненні технологічних процесів, з метою покращення виробництва продукції. Розчленовуванням технологічного процесу виявляються елементи окремих операцій, та аналізують особливості затрат праці і можливі варіанти економії ресурсів.

Ключові слова: управління, технологічний процес, операції, птахівництво

Постановка проблеми. У загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями полягає розгорненні управління як явище у більш глибокій сфері управління технологічними процесами, управління операціями, до самого початку, де кожний працівник приймає особисте управлінське рішення, вплив цього рішення на виконання операції, коректне виконання операції впливає на своєчасність виконання управлінського завдання в технологічних процесах, злагожденість технологічних процесів наповнює виробничий процес, з виробничих процесів складається власне виробництво. Розгляд поставленого завдання особливо важливе для птахівництва України, де великі виробничі підприємства ставлять завдання перед управлінням зосередити управлінські завдання, на безперервності виробничого процесу, як наслідок виявляє певний екологічний тиск на природне середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Управління технологічними процесами знайшли відповідне відображення в наукових працях: Юр-

ченко Л.І., Васильков В.Г., Василенко В.А., Гинберга А. М., Чорний Г.М. Птахівництво і технологія виробництва, вивчають такі автори Бесулін В.І., Гужва В.І., Куцак С.М., Коваленко В.П., Бородай В.П., Сахацький М.І., Вертійчук А.І., Мельник В. В., Не зменшуючи значення робіт, присвячених проблемі дослідження галузі птахівництва необхідно відзначити, що багато теоретичних питань з управління технологічними процесами - ще нерозв'язаними, залишаються дискусійними, а в ряді випадків і не поставлені.

Формулювання цілей статті Управління технологічними процесами - не розкрите питання в підприємствах галузі птахівництва, яке не включає в собі дослідження управління. Технологічний процес це об'єкт дослідження в управлінні системи галузі птахівництва. Основною ціллю статті вважається розкрити суть управління технологічними процесами, зрозуміти управління, вплив рішень на виробництво продукції та навколишнє середовище.

Виклад основного матеріалу. Управління зазвичай здійснюється в системах «людина —